

Zbirka odločb sodne prakse

SODBA SODIŠČA (veliki senat)

z dne 14. februarja 2012*

„Konkurenca — Kartel na ozemlju države članice, ki se je začel pred pristopom te države k Evropski uniji — Mednarodni kartel z učinki na ozemlju Unije in Evropskega gospodarskega prostora — Člen 81 ES in člen 53 Sporazuma EGP — Pregon in sankcioniranje kršitve za obdobje pred datumom pristopa in po tem datumu — Globe — Razmejitev pristojnosti Komisije in nacionalnih organov, pristojnih za konkurenco — Naložitev glob s strani Komisije in nacionalnega organa, pristojnega za konkurenco — Načelo ne bis in idem — Uredba (ES) št. 1/2003 — Člena 3(1) in 11(6) — Posledice pristopa nove države članice k Uniji“

V zadevi C-17/10,

katere predmet je predlog za sprejetje predhodne odločbe na podlagi člena 267 PDEU, ki ga je vložilo Krajský soud v Brně (Češka republika) z odločbo z dne 11. decembra 2009, ki je prispela na Sodišče 11. januarja 2010, v postopku

Toshiba Corporation,

T&D Holding, nekdanja Areva T&D Holding SA,

Alstom Grid SAS, nekdanja Areva T&D SAS,

Alstom Grid AG, nekdanja Areva T&D AG,

Mitsubishi Electric Corp.,

Alstom,

Fuji Electric Holdings Co. Ltd,

Fuji Electric Systems Co. Ltd,

Siemens Transmission & Distribution SA,

Siemens AG Österreich,

VA Tech Transmission & Distribution GmbH & Co. KEG,

Siemens AG,

Hitachi Ltd,

Hitachi Europe Ltd,

* Jezik postopka: češčina.

Japan AE Power Systems Corp.,

Nuova Magrini Galileo SpA,

proti

Úřad pro ochranu hospodářské soutěže,

SODIŠČE (veliki senat),

v sestavi V. Skouris, predsednik, A. Tizzano, J.N. Cunha Rodrigues, K. Lenaerts, J.-C. Bonichot, J. Malenovský in U. Løhmus, predsedniki senatov, A. Rosas (poročevalec), A. Borg Barthet, M. Ilešič, A. Arabadžiev, sodniki, C. Toader, sodnica, in J.-J. Kasel, sodnik,

generalna pravobranilka: J. Kokott,

sodna tajnica: K. Sztranc-Sławiczek, administratorica,

na podlagi pisnega postopka in obravnave z dne 7. junija 2011,

ob upoštevanju stališč, ki so jih predložili:

- za Toshiba Corporation I. Janda, odvetnik, in J. MacLennan, solicitor,
- za Mitsubishi Electric Corp. A. César in M. Abraham, odvetnika,
- za Alstom M. Dubovský, M. Nulíček in J. Derenne, odvetniki, K. Wilson, solicitor, in G. Dolara, odvetnik,
- za Fuji Electric Holdings Co. Ltd in Fuji Electric Systems Co. Ltd V. Glatzová, odvetnica,
- za Siemens Transmission & Distribution SA Siemens AG Österreich in VA Tech Transmission & Distribution GmbH & Co. KEG M. Nedelka, odvetnik,
- za Siemens AG M. Nedelka, odvetnik,
- za Hitachi Ltd, Hitachi Europe Ltd in Japan AE Power Systems Corp., M. Touška in I. Halamová Dobíšková, odvetnika, M. Reynolds in P.J. Mansfield, solicitors, W. Devroe, odvetnik, N. Green, QC, in S. Singla, barrister,
- za Nuova Magrini Galileo SpA M. Nedelka, odvetnik,
- za Úřad pro ochranu hospodářské soutěže M. Vráb, zastopnik,
- za češko vlado M. Smolek, zastopnik,
- za Irsko D. O'Hagan, zastopnik, skupaj s S. Kingston, barrister,
- za špansko vlado S. Centeno Huerta in J. M. Rodríguez Cárcamo, zastopnika,
- za poljsko vlado M. Szpunar in K. Zawisza, zastopnika,
- za slovaško vlado B. Ricziová, zastopnica,

- za Evropsko komisijo F. Castillo de la Torre, N. Khan, K. Walkerová in P. Němečková, zastopniki,
- za Nadzorni organ EFTA X. Lewis in O. Einarsson, zastopnika,

po predstavitvi sklepnih predlogov generalne pravobranilke na obravnavi 8. septembra 2011

izreka naslednjo

Sodbo

- 1 Predlog za sprejetje predhodne odločbe se nanaša na razlago člena 81 ES, Uredbe Sveta (ES) št. 1/2003 z dne 16. decembra 2002 o izvajanju pravil konkurence iz členov 81 in 82 Pogodbe (UL, posebna izdaja v slovenščini, poglavje 8, zvezek 2, str. 205), zlasti njenih členov 3(1) in 11(6), ter točke 51 Obvestila Komisije o sodelovanju v okviru mreže organov, pristojnih za konkurenco (UL 2004, C 101, str. 43, v nadaljevanju: obvestilo Komisije).
- 2 Ta predlog je bil vložen v okviru spora med različnimi podjetji in Úřad pro ochranu hospodářské soutěže (češki organ, pristojen za konkurenco) glede odločbe tega organa, s katero so bile naložene globe zaradi kršitve češkega konkurenčnega prava.

Pravni okvir

Pravo Unije

- 3 Člen 2 Akta o pogojih pristopa Češke republike, Republike Estonije, Republike Ciper, Republike Latvije, Republike Litve, Republike Madžarske, Republike Malte, Republike Poljske, Republike Slovenije in Slovaške republike in prilagoditvah pogodb, na katerih temelji Evropska unija (UL 2003, L 236, str. 33, v nadaljevanju: Akt o pristopu) določa:

„Od dne pristopa so določbe izvirnih pogodb in aktov, ki so jih institucije [...] sprejele pred pristopom, zavezujoče za nove države članice in se uporabljajo v teh državah pod pogoji, ki jih določajo omenjene pogodbe in ta akt.“

- 4 Člen 53 Sporazuma o Evropskem gospodarskem prostoru z dne 2. maja 1992 (UL, posebna izdaja v slovenščini, poglavje 11, zvezek 52, str. 3, v nadaljevanju: Sporazum EGP) prepoveduje omejevalne sporazume z enakim besedilom kot člen 81 ES, uporablja pa se v celotnem Evropskem gospodarskem prostoru (EGP).

- 5 V uvodni izjavi 8 Uredbe št. 1/2003 je navedeno:

„Za zagotavljanje učinkovitega izvajanja pravil konkurence Skupnosti in pravilnega sodelovanja po tej uredbi morajo organi, pristojni za konkurenco, in sodišča v državah članicah uporabljati člena 81 [ES] in 82 [ES], kadar uporabljajo nacionalno zakonodajo o konkurenci v sporazumih in ravnanjih, ki lahko vplivajo na trgovino med državami članicami. Za zagotavljanje enakovrednih pogojev za sporazume, sklepe podjetniških združenj in usklajena ravnanja na notranjem trgu je prav tako treba v skladu s členom 83(2)(e) [ES] določiti razmerje med nacionalno zakonodajo in zakonodajo Skupnosti o konkurenci [...]“

- 6 V uvodni izjavi 9 Uredbe št. 1/2003 je navedeno:

„Cilj členov 81 [ES] in 82 [ES] je varstvo konkurence na trgu. Ta uredba, ki je sprejeta za izvajanje teh določb Pogodbe, ne preprečuje državam članicam, da na svojem ozemlju izvajajo nacionalno zakonodajo, ki varuje druge pravne interese, pod pogojem, da je ta zakonodaja združljiva s splošnimi

načeli in drugimi določbami prava Skupnosti. Če taka nacionalna zakonodaja pretežno uresničuje cilj, ki je drugačen od tistega za varstvo konkurence na trgu, lahko organi, pristojni za konkurenco, in sodišča v državah članicah uporabljajo tako zakonodajo na svojem ozemlju [...]"

- 7 V uvodni izjavi 17 Uredbe št. 1/2003 je navedeno:

„Za dosledno uporabo pravil konkurence in hkrati najboljše mogoče upravljanje omrežja je bistvenega pomena ohraniti pravilo, ki organe, pristojne za konkurenco v državah članicah, samodejno razreši njihove pristojnosti v primeru, pri katerem Komisija začne svoje postopke [...]"

- 8 V uvodni izjavi 18 iste uredbe je navedeno:

„Da se zagotovi optimalna obravnava primerov pri najustreznejših organih znotraj omrežja, je treba predpisati splošno določbo, ki dovoljuje organu, pristojnemu za konkurenco, da primer prekine ali zaključi, kadar ga obravnava ali ga je obravnaval drug organ, zato da vsak posamezen primer obravnava le en organ [...]"

- 9 V uvodni izjavi 37 Uredbe št. 1/2003, ki se nanaša na varstvo temeljnih pravic, je navedeno:

„Ta uredba spoštuje temeljne pravice in upošteva načela, ki jih priznava zlasti Listina o temeljnih pravicah Evropske unije [v nadaljevanju: Listina]. Zato je to uredbo treba razlagati in uporabljati ob upoštevanju teh pravic in načel.“

- 10 Člen 3 Uredbe št. 1/2003, ki ureja „razmerje med [členom 81 ES] [...] in nacionalno zakonodajo o konkurenci“, določa:

„1. Kadar organi, pristojni za konkurenco v državah članicah, ali nacionalna sodišča uporabljajo nacionalno zakonodajo o konkurenci za sporazume, sklepe podjetniških združenj ali za usklajena ravnanja v smislu člena 81(1) [ES], ki lahko vplivajo na trgovanje med državami članicami v smislu navedene določbe, uporabljajo za te sporazume, sklepe ali usklajena ravnanja tudi člen 81 [ES]. [...]"

2. Uporaba nacionalne zakonodaje o konkurenci ne sme voditi k prepovedi sporazumov, sklepov podjetniških združenj ali usklajenih ravnanj, ki lahko vplivajo na trgovanje med državami članicami, a ne omejujejo konkurence v smislu člena 81(1) [ES], ali izpolnjujejo pogoje iz člena 81(3) [ES], ali jih ureja Uredba o uporabi člena 81(3) [ES]. Državam članicam ta uredba ne sme preprečevati, da na svojem ozemlju sprejmejo in uporabljajo strožjo nacionalno zakonodajo, ki preprečuje ali preganja enostransko ravnanje [...] podjet[ij].

3. Brez poseganja v splošna načela in druge določbe prava Skupnosti se odstavka 1 in 2 ne uporabljata v primerih, pri katerih organi, pristojni za konkurenco, in sodišča v državah članicah uporabljajo nacionalni zakon o nadzoru združevanja podjetij, niti ne preprečujeta uporabe določb nacionalnega prava, katerih cilji se pretežno razlikujejo od cilja členov 81 [ES] in 82 [ES].“

- 11 Člen 11 Uredbe št. 1/2003 z naslovom „Sodelovanje med Komisijo in organi, pristojnimi za konkurenco v državah članicah“ poleg tega v odstavku 6, prvi stavek, določa:

„Ko Komisija začne postopek za izdajo odločbe iz poglavja III, razbremeni organe, pristojne za konkurenco v državah članicah, uporabe členov 81 [ES] in 82 [ES].“

- 12 Člen 13 Uredbe št. 1/2003 z naslovom „Opustitev in ustavitev postopkov“ določa:

„1. Kadar so organi, pristojni za konkurenco dveh ali več držav članic, sprejeli pritožbo po uradni dolžnosti ali v skladu s členom 81 [ES] ali členom 82 [ES] ukrepajo proti istemu sporazumu, sklepu združenja ali ravnanju, je dejstvo, da en organ obravnava primer, zadosten razlog za druge, da opustijo svoj postopek ali zavržejo pritožbo. Komisija lahko prav tako zavrže pritožbo z utemeljitvijo, da primer že obravnava organ, pristojen za konkurenco v eni od držav članic.

2. Kadar organ, pristojen za konkurenco, ali Komisija prejme pritožbo proti sporazumu, sklepu združenja ali ravnanju, ki jo je že obravnaval neki drug organ, pristojen za konkurenco, jo zavrže.“

- 13 Člen 16 Uredbe št. 1/2003 z naslovom „Enotna uporaba zakonodaje Skupnosti o konkurenci“ v odstavku 2 določa:

„Kadar organi, pristojni za konkurenco v državah članicah, odločajo o sporazumih, sklepih ali usklajenih ravnanjih v skladu s členom 81 [ES] ali členom 82 [ES], ki so že predmet odločbe Komisije, ne morejo sprejeti odločitev, ki so v nasprotju s sprejeto odločbo Komisije.“

- 14 Uredba št. 1/2003 se je v skladu s členom 45, drugi odstavek, začela uporabljati 1. maja 2004.

- 15 V obvestilu Komisije so pod naslovom „3.2 Postopek, ki ga začne Komisija v skladu s členom 11(6) Uredbe Sveta“ med drugim ta pojasnila:

„[...]

51. Na podlagi člena 11(6) Uredbe [št. 1/2003] preneha pristojnost nacionalnih organov, pristojnih za konkurenco v državah članicah, za uporabo členov 81 ES in 82 ES v primerih, v katerih Komisija začne postopek za izdajo odločbe v skladu s to uredbo. To pomeni, da ko Komisija začne postopek, nacionalni organi, pristojni za konkurenco, ne smejo ukrepati na podlagi iste pravne podlage zoper isti(-e) sporazum(-e) ali ravnanje(-a) istega(-ih) podjetja(-ij) na istem upoštevem geografskem in proizvodnem trgu.

[...]

53. Mogoča sta dva položaja. Kadar je Komisija prvi organ, pristojen za konkurenco, ki začne postopek v zadevi za sprejetje odločbe v skladu z Uredbo [št. 1/2003], nacionalni organi, pristojni za konkurenco, zadeve ne smejo več obravnavati. Člen 11(6) Uredbe [št. 1/2003] določa, da nacionalni organi, pristojni za konkurenco, potem ko Komisija začne postopek, ne smejo več začeti svojega postopka glede uporabe členov 81 [ES] in 82 [ES] zoper isti(-e) sporazum(-e) ali ravnanje(-a) istega(-ih) podjetja(-ij) na istem upoštevem geografskem in proizvodnem trgu.

[...]“

Nacionalno pravo

- 16 Upoštevna določba češkega prava je člen 3 zakona o varstvu konkurence. Ta določba se je do 30. junija 2001 uporabljala v različici, ki izhaja iz zakona št. 63/1991 Sb. (Zákon č. 63/1991 Sb., o ochraně hospodářské soutěže), kakor je bil spremenjen, od 1. julija 2001 pa v različici iz zakona št. 143/2001 Sb. (Zákon č. 143/2001 Sb., o ochraně hospodářské soutěže).

- 17 Člen 3(1) zakona o varstvu konkurence v različici, ki je veljala do 30. junija 2001, je določal:

„1. Vsi sporazumi med konkurenti, vsi sklepi podjetniških združenj in vsa usklajena ravnanja konkurentov [...], ki izkrivljajo ali bi lahko izkrivljali konkurenco na trgu proizvodov, so prepovedani in nični, razen če ta ali drug posebni zakon določa drugače ali če jih odobri ministrstvo, pristojno za konkurenco [...]“

- 18 Prepoved sporazumov in protikonkurenčnih ravnanj, določena v členu 3(1) zakona št. 143/2001 Sb., ki je 1. julija 2001 nadomestil zakon št. 63/1991 Sb., je v glavnem ostala nespremenjena.

Dejansko stanje, upravni postopek in spor o glavni stvari

- 19 Ta zadeva se nanaša na mednarodni kartel na trgu plinsko izoliranih stikalnih naprav (v nadaljevanju: GIS), v katerem je bilo v različnih obdobjih med letoma 1988 in 2004 udeleženih več evropskih in japonskih elektrotehničnih podjetij. Tako Komisija kot Úřad pro ochranu hospodářské soutěže sta v letih 2006 in 2007 obravnavala nekatere vidike te zadeve in zadevnim podjetjem naložila globe.

Upravni postopek na ravni Unije

- 20 Po navedbah v predložitveni odločbi je Komisija 30. septembra 2004 na Úřad pro ochranu hospodářské soutěže naslovila dopis, s katerim ga je obvestila, da namerava začeti postopek v zvezi s kartelom na trgu GIS. Komisija je v tem dopisu navedla, da je obravnavano protikonkurenčno ravnanje v glavnem potekalo v obdobju pred 1. majem 2004 in da se je ob upoštevanju težav v zvezi z naložitvijo globe le za zadnje dni tega ravnanja (od 1. maja 2004 do 11. maja 2004) postopek pred njo nanašal le na dejavnosti tega kartela, ki so se izvajale na ozemlju Evropske unije pred njeno širitvijo 1. maja 2004. Po mnenju Komisije je bilo torej malo verjetno, da bi v zvezi s Češko republiko začela postopek.
- 21 Komisija je 20. aprila 2006 na podlagi člena 81 ES in člena 53 Sporazuma EGP v povezavi z Uredbo št. 1/2003 začela postopek za naložitev glob. Ta postopek, ki je sledil prošnji za ugodno obravnavo in pregledom, opravljenim leta 2004 v prostorih več podjetij, ki so sodelovala pri navedenem kartelu, je bil sprožen zoper skupaj 20 pravnih oseb, med katerimi so bile družba Toshiba Corporation in druge tožeče stranke iz postopka v glavni stvari.
- 22 V točkah 2 in 3 obrazložitve Odločbe Komisije z dne 24. januarja 2007 v zvezi s postopkom na podlagi člena 81 Pogodbe o ustanovitvi Evropske skupnosti in člena 53 Sporazuma EGP (Zadeva št. COMP/38.899 – Plinsko izolirane stikalne naprave) (v nadaljevanju: Odločba Komisije), s katero je bil končan postopek, je Komisija navedla, da je obravnavani kartel od 15. aprila 1988 do 11. maja 2004 pomenil enotno in trajajočo kršitev člena 81 ES in od 1. januarja 1994 tudi člena 53 Sporazuma EGP na ozemlju EGP, v njem pa so različna udeležena podjetja sodelovala v različno dolgih obdobjih. Komisija je v oddelku 6.6.2 te odločbe ugotovila datum prenehanja tega kartela, to je 11. maj 2004, in sicer s sklicevanjem na datum zadnjega delovnega sestanka, za katerega je vedela in ki se je končal, ko so predstavniki družbe Siemens AG druge udeležence navedenega kartela obvestili, da je Komisija tega dne opravila nenapovedan pregled.
- 23 Po ugotovitvah iz točk 2, 3, 218 in 248 obrazložitve Odločbe Komisije je šlo za zapleten kartel na svetovni ravni razen Združenih držav in Kanade, ki je imel učinke v Uniji in EGP ter v okviru katerega so si zadevna podjetja zlasti izmenjevala občutljive podatke v zvezi z zadevnim trgom, si razdelila trge, sklepala sporazume o cenah in prenehala sodelovati s podjetji, ki niso bila udeležena v tem kartelu.
- 24 Razen enega podjetja, družbe ABB Ltd, ki je pridobila ugodnosti iz programa prizanesljivosti Komisije, so bile vsem strankam v postopku, med katerimi so vse tožeče stranke v postopku v glavni stvari, naložene globe v skupnem znesku več kot 750 milijonov EUR. Najvišja posamična globa, več kot 396 milijonov EUR, je bila naložena družbi Siemens AG.

Upravni postopek na nacionalni ravni

- 25 Úřad pro ochranu hospodářské soutěže je 2. avgusta 2006 začel postopek za ugotovitev kršitve zakona o varstvu konkurence v zvezi z udeleženci kartela iz postopka v glavni stvari. Navedeni organ je 9. februarja 2007 sprejel prvo odločbo, zoper katero so tožeče stranke v postopku v glavni stvari vložile interno upravno pritožbo. Predsednik Úřad pro ochranu hospodářské soutěže je na podlagi te pritožbe to prvo odločbo z odločbo z dne 26. aprila 2007 spremenil.

- 26 Navedeni organ je v tej odločbi z dne 26. aprila 2007 ugotovil, da so bile družbe ABB Management Services Ltd (pravna naslednica družbe ABB Power Technologies Management Ltd), ABB Switzerland Ltd, ABB Ltd, Alstom, Areva T&D SA, Fuji Electric Holdings Co. Ltd, Fuji Electric Systems Co. Ltd, Hitachi Ltd, Hitachi Europe Ltd, Mitsubishi Electric Corp., Toshiba Corporation, Schneider Electric SA, Siemens AG, Siemens AG Österreich (pravna naslednica družb VA Technologie AG in VA Tech T&D GmbH), VA Tech Transmission & Distribution GmbH & Co. KEG, Siemens Transmission and Distribution Ltd (nekdanja VA Tech Transmission & Distribution Ltd) in Nuova Magrini Galileo SpA udeležene v kartelu na ozemlju Češke republike. S tem naj bi ta podjetja, ki so si bila konkurenčna, v obdobju do 30. junija 2001 kršila prepoved iz člena 3(1) zakona o varstvu konkurence v različici, ki izhaja iz zakona št. 63/1991 Sb., kakor je bil spremenjen, in v obdobju od 1. julija 2001 do 3. marca 2004 prepoved iz člena 3(1) navedenega zakona v različici iz zakona št. 143/2001 Sb. Ta podjetja naj bi tako kršila zakon o varstvu konkurence v obdobju do 3. marca 2004.
- 27 Úřad pro ochranu hospodářské soutěže je kot datum prenehanja kršitve ugotovil zadnji datum, za katerega je bilo mogoče to kršitev dokazati, in sicer 3. marec 2004, to je datum, na katerega je bila evidentirana zadnja komunikacija po elektronski pošti, ki je potrjevala obstoj povezav med udeleženci kartela iz postopka v glavni stvari. Na podlagi navedb, ki sta jih na obravnavi podala zastopnik Češke republike in predstavnik Úřad pro ochranu hospodářské soutěže, češko konkurenčno pravo za določitev prenehanja kartela uporablja drugačna merila za presojo kot Komisija.
- 28 Razen enega podjetja, ki je bilo deležno ukrepov iz programa prizanesljivosti, določenih z nacionalnim pravom, so bile vsem podjetjem, na katera se je nanašal postopek na nacionalni ravni, naložene globe.

Postopek pred češkima sodiščema

- 29 Tožeče stranke v postopku v glavni stvari so zoper odločbo Úřad pro ochranu hospodářské soutěže vložile tožbo na Krajský soud v Brně (okrožno sodišče v Brnu). Med drugim so navedle, da je ta organ napačno določil trajanje kartela iz postopka v glavni stvari in da je namenoma določil prenehanje tega kartela na datum pred pristopom Češke republike k Uniji in tako utemeljil uporabo zakona o varstvu konkurence. Po mnenju tožečih strank je iz člena 11(6) Uredbe št. 1/2003 razvidno, da navedeni organ ni bil več pristojen za začetek postopka na nacionalni ravni, ker je Komisija v isti zadevi že začela postopek na evropski ravni. Iz tega so sklepale, da je bilo s postopkom na nacionalni ravni kršeno načelo *ne bis in idem*, ki prepoveduje kumuliranje sankcij.
- 30 Krajský soud v Brně je s sodbo z dne 25. junija 2008 odpravilo odločbo Úřad pro ochranu hospodářské soutěže z dne 26. aprila 2007 in prvotno odločbo, sprejeto 9. februarja 2007.
- 31 Krajský soud v Brně je menilo, da ravnanje tožečih strank v postopku v glavni stvari pomeni enotno in trajajočo kršitev, za ugotovitev, da je Úřad pro ochranu hospodářské soutěže napačno presodil, da je kršitev prenehala 3. marca 2004, pa se je oprlo na odločbo Komisije. Kršitev naj bi trajala do 11. maja 2004, to je po pristopu Češke republike k Uniji in po začetku veljavnosti Uredbe št. 1/2003. Zato bi bilo treba šteti, da je bila storjena v času veljavnosti „novega zakona“, in sicer člena 81 ES in Uredbe št. 1/2003. Ker je Komisija glede „svetovnega“ kartela iz postopka v glavni stvari že začela postopek na podlagi člena 81 ES in naložila sankcije, naj bi se z novim postopkom, uvedenim v tej zadevi, kršilo načelo *ne bis in idem*. Krajský soud v Brně je poleg tega menilo, da Úřad pro ochranu hospodářské soutěže na podlagi člena 11(6), prvi stavek, Uredbe št. 1/2003 ni bil več pristojen za obravnavanje zadevnega primera na podlagi člena 81 ES.
- 32 Úřad pro ochranu hospodářské soutěže je zoper sodbo Krajský soud v Brně vložil kasacijsko pritožbo na Nejvyšší správní soud (vrhovno upravno sodišče). Menil je, da je še vedno pristojen za pregon tožečih strank v postopku v glavni stvari zaradi njihovega ravnanja pred datumom pristopa Češke republike k Uniji, saj do tega datuma Komisija ni smela preganjati nobene kršitve v zvezi s to državo.

Po mnenju tega organa to, da je svetovni kartel sankcioniran v okviru različnih pristojnosti, ne pomeni kršitve načela *ne bis in idem*. Navedeni organ je trdil, da sta on in Komisija preučevala ozemeljsko različne učinke tega kartela. Poleg tega naj bi sodna praksa Sodišča, ki izhaja iz sodbe z dne 13. februarja 1969 v zadevi Wilhelm in drugi (14/68, Recueil, str. 1), dovoljevala hkratno uporabo konkurenčnega prava Unije in nacionalnega konkurenčnega prava.

- 33 Nejvyšší správní soud je s sodbo z dne 10. aprila 2009 razveljavilo sodbo Krajský soud v Brně.
- 34 Nejvyšší správní soud je menilo, da je Krajský soud v Brně udeležbo zadevnih podjetij v kartelu napačno opredelilo kot trajajočo kršitev. Po mnenju prvega sodišča bi bilo treba priznati obstoj dveh ločenih kršitev, ker v zvezi s tem datum pristopa Češke republike k Uniji pomeni mejnik zaradi spremembe pristojnosti, ki iz tega izhaja. Natančneje, do navedenega pristopa je bil kartel, ki je deloval na češkem ozemlju, po mnenju navedenega sodišča izključno v nacionalni pristojnosti in ga je bilo mogoče preganjati le na podlagi nacionalnega prava. Nejvyšší správní soud je zato zadevo vrnilo Krajský soud v Brně v novo odločanje.
- 35 Krajský soud v Brně poudarja, da čeprav mora na podlagi člena 110(3) zakona št. 150/2002 Sb. o zakoniku o upravnem postopku (Zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní) slediti pravni analizi Nejvyšší správní soud, kljub temu meni, da je treba razjasniti nekatera vprašanja prava Unije v zvezi s pristopom Češke republike k Uniji 1. maja 2004 na eni strani in z začetkom veljavnosti Uredbe št. 1/2003 na drugi strani.
- 36 V teh okoliščinah je Krajský soud v Brně prekinilo odločanje in Sodišču v predhodno odločanje predložilo ti vprašanji:
- „1. Ali je treba člen 81 ES (postal člen 101 PDEU) in Uredbo [št. 1/2003] razlagati tako, da je treba to zakonodajo uporabljati (v postopkih, začetih po 1. maju 2004) za vse obdobje delovanja kartela, ki se je v Češki republiki začel, preden je ta država pristopila k Evropski uniji (to je pred 1. majem 2004), in nadaljeval ter končal po pristopu Češke republike k Evropski uniji?
 2. Ali je treba člen 11(6) Uredbe [št. 1/2003] v povezavi s členom 3(1) in uvodno izjavo 17 te uredbe, s točko 51 obvestila Komisije [...], z načelom *ne bis in idem*, kot izhaja iz Listine [...], in s temeljnimi načeli evropskega prava razlagati tako, da če Komisija zaradi kršitev člena 81 ES začne postopke po 1. maju 2004 in v tem primeru sprejme odločbo:
 - (a) so organi držav članic, pristojni za konkurenco, samodejno razrešeni pristojnosti za obravnavanje tega ravnanja od navedenega datuma dalje?
 - (b) so organi držav članic, pristojni za konkurenco, razrešeni pristojnosti, da za to ravnanje uporabijo določbe nacionalnega prava, ki vsebujejo enaka pravila kot člen 81 ES [...]?”

Vprašanji za predhodno odločanje

Uvodne ugotovitve

- 37 Glede besedila vprašanj, ki ju je predložilo predložitveno sodišče, je treba navesti naslednje ugotovitve. V prvem vprašanju, ki se nanaša na določitev prava, ki se uporablja za učinke kartela iz postopka v glavni stvari na češkem ozemlju, se sklicuje na postopek, ki je bil začel po pristopu Češke republike k Uniji 1. maja 2004 v zvezi s kartelom, ki naj bi se na ozemlju te države začel pred tem datumom in se nadaljeval ter končal šele po tem datumu. Drugo vprašanje se nanaša na vpliv sprejetja odločbe Komisije o sankcioniranju protikonkurenčnega ravnanja na možnost nacionalnega organa, pristojnega za konkurenco, da začne ali nadaljuje postopek v zvezi z istim ravnanjem (ista dejstva).

- 38 Tako formulacijo predloženih vprašanj je mogoče pojasniti s tem, da predložitveno sodišče meni, da bi bilo treba kartel na trgu GIS iz postopka v glavni stvari šteti za enotno in trajajoče ravnanje, ki naj bi prenehalo šele po pristopu Češke republike k Uniji in da bi bilo treba to protikonkurenčno ravnanje v celoti presojati glede na zakonodajo, ki je veljala na dan njegovega prenehanja, in sicer člen 81 ES in Uredbo št. 1/2003.
- 39 V tem okviru se predložitveno sodišče tako kot tožeče stranke v postopku v glavni stvari opira na odločbo Komisije in meni, da je ta ravnanje zadevnih družb sankcionirala tudi glede Češke republike, tako da naj Úřad pro ochranu hospodářské soutěže po pristopu Češke republike k Uniji in po začetku veljavnosti Uredbe št. 1/2003 ne bi bil več pristojen za pregon in sankcioniranje učinkov kartela na navedenem ozemlju tudi glede obdobja pred navedenim pristopom.
- 40 V predložitveni odločbi je navedeno, da je Komisija 30. septembra 2004 obvestila Úřad pro ochranu hospodářské soutěže, da namerava začeti postopek v zvezi s kartelom na trgu GIS iz postopka v glavni stvari, pri čemer je pojasnila, da je protikonkurenčno ravnanje v glavnem potekalo pred 1. majem 2004 in da se bo postopek pred njo nanašal le na dejavnosti kartela na ozemlju Unije, kakršno je bilo pred njeno širitvijo 1. maja 2004.
- 41 Poleg tega je Komisija v pisnih stališčih poudarila, da razlaga področja uporabe njene odločbe iz točke 29 predložitvene odločbe ni pravilna in da z njeno odločbo niso bili sankcionirani učinki tajnega ravnanja, ki je bilo na češkem ozemlju udejanjeno pred 1. majem 2004.
- 42 Nazadnje, iz samih navedb predložitvenega sodišča je razvidno, da so z odločbo Úřad pro ochranu hospodářské soutěže iz postopka v glavni stvari upoštevani izključno protikonkurenčni učinki kartela med zadevnimi podjetji na češkem ozemlju pred 1. majem 2004. Ta odločba se torej nanaša le na obdobje pred pristopom Češke republike k Uniji.
- 43 Vprašanji za predhodno odločanje je treba preučiti glede na te uvedne ugotovitve.

Prvo vprašanje

- 44 Predložitveno sodišče s prvim vprašanjem v bistvu sprašuje, ali je določbe člena 81 ES in člena 3(1) Uredbe št. 1/2003 treba razlagati tako, da jih je mogoče v okviru postopka, začetega po 1. maju 2004, uporabiti za kartel, ki je imel učinke na ozemlju države članice, ki je k Uniji pristopila 1. maja 2004, v obdobju pred tem datumom.
- 45 V zvezi s tem je treba opozoriti, da je treba pri razlagi in uporabi člena 81 ES in Uredbe št. 1/2003 upoštevati posebni položaj države, kot je Češka republika, ki je postala članica Unije 1. maja 2004 (glej v zvezi z Direktivo Sveta z dne 17. julija 1969 o posrednih davkih na zbiranje kapitala (69/335/EGS) (UL, posebna izdaja v slovenščini, poglavje 9, zvezek 1, str. 11) sodbi z dne 21. junija 2007 v zadevi Optimus – Telecomunicações, C-366/05, ZOdl., str. I-4985, točka 25, in z dne 12. novembra 2009 v zadevi Elektrownia Pątnów II, C-441/08, ZOdl., str. I-10799, točka 30).
- 46 V skladu s členom 2 Akta o pristopu so določbe izvirnih pogodb in aktov, ki so jih institucije in Evropska centralna banka sprejele pred pristopom, zavezujoče za nove države članice od pristopa, torej od 1. maja 2004, in se uporabljajo v teh državah pod pogoji, ki jih določajo te pogodbe in akt o pristopu.
- 47 V skladu z ustaljeno sodno prakso se postopkovna pravila na splošno uporabljajo za vse spore, ki potekajo, ko ta pravila začnejo veljati, drugače kot pri materialnopravnih pravilih, ki se običajno razlagajo tako, da se načeloma ne nanašajo na položaje, ki so nastali pred začetkom njihove veljavnosti (glej sodbe z dne 12. novembra 1981 v združenih zadevah Meridionale Industria Salumi in drugi, od 212/80 do 217/80, Recueil, str. 2735, točka 9; z dne 6. julija 1993 v združenih zadevah CT Control

(Rotterdam) in JCT Benelux proti Komisiji, C-121/91 in C-122/91, Recueil, str. I-3873, točka 22; z dne 23. februarja 2006 v zadevi Molenbergnatie, C-201/04, ZOdl., str. I-2049, točka 31, in z dne 14. februarja 2008 v zadevi Varec, C-450/06, ZOdl., str. I-581, točka 27).

- 48 V Uredbi št. 1/2003 so postopkovna pravila in materialnopravna pravila.
- 49 Kot je poudarila generalna pravobranilka v točki 43 sklepnih predlogov, vsebujeta člen 3(1) navedene uredbe in člen 81 ES materialnopravne določbe za presojo sporazumov med podjetji, ki jo opravijo nacionalni organi, pristojni za konkurenco, in ki so torej materialnopravna pravila prava Unije.
- 50 Takih materialnopravnih pravil načeloma ni mogoče uporabljati retroaktivno, ne glede na ugodne ali neugodne posledice, ki bi jih taka uporaba lahko imela za zainteresirane stranke. Načelo pravne varnosti namreč zahteva, da se vsak dejanski položaj običajno, in če ni izrecno določeno drugače, presoja glede na pravna pravila, ki so veljala ob nastanku tega položaja (glej v tem smislu sodbo z dne 22. decembra 2010 v zadevi Bavaria, C-120/08, ZOdl., str. I-13393, točki 40 in 41).
- 51 Iz ustaljene sodne prakse izhaja, da je treba za zagotovitev spoštovanja načel pravne varnosti in varstva legitimnega pričakovanja materialnopravna pravila Unije razlagati tako, da se na položaje, nastale pred začetkom njihove veljavnosti, nanašajo samo, če iz njihovega besedila, ciljev ali sistematike jasno izhaja, da jim je treba pripisati tak učinek (glej sodbo z dne 24. marca 2011 v zadevi ISD Polska in drugi proti Komisiji, C-369/09 P, ZOdl., str. I-2011, točka 98 in navedena sodna praksa).
- 52 V tej zadevi pa niti besedilo niti cilj niti sistematika člena 81 ES, člena 3 Uredbe št. 1/2003 in Akta o pristopu ne vsebujejo očitnih indikacij v prid retroaktivni uporabi teh dveh določb.
- 53 Teh ugotovitev ni mogoče ovreči s trditvami tožečih strank v postopku v glavni stvari.
- 54 Prvič, nekatere tožeče stranke v postopku v glavni stvari se sklicujejo na obrazložitev iz točk 62 in 63 sodbe z dne 17. oktobra 1989 v združenih zadevah Dow Chemical Ibérica in drugi proti Komisiji (od 97/87 do 99/87, Recueil, str. 3165) za utemeljitev, da v obravnavani zadevi uporaba člena 3(1) Uredbe št. 1/2003 ne more biti omejena le na kršitve, ki so bile storjene po pristopu Češke republike k Uniji, in da je bila Komisija pristojna za sankcioniranje protikonkurenčnih ravnanj, storjenih na ozemlju te države pred navedenim pristopom.
- 55 V zvezi s tem je treba opozoriti da je Sodišče v točki 62 zgoraj navedene sodbe Dow Chemical Ibérica in drugi proti Komisiji razsodilo, da se je po pristopu Kraljevine Španije 1. januarja 1986 Uredba št. 17, Prva uredba o izvajanju členov [81] in [82] Pogodbe (UL, posebna izdaja v slovenščini, poglavje 8, zvezek 1, str. 3), uporabljala v tej novi državi članici, tako da je bilo pri podjetjih s sedežem v Španiji po 1. januarju 1986 mogoče opravljati preiskave. Iz točke 63 iste sodbe je razvidno, da pristojnost Komisije za preiskavo po tem datumu pri podjetjih s sedežem v Španiji ni smela biti omejena le na ravnanja po pristopu in se je torej lahko nanašala na ravnanja pred tem datumom.
- 56 Vendar se zadeva, v kateri je bila izdana zgoraj navedena sodba Dow Chemical Ibérica in drugi proti Komisiji, ni nanašala na uporabo materialnopravnih pravil, ampak le na uporabo postopkovnih pravil, v obravnavanem primeru na uporabo določb v zvezi s preiskavo Komisije v prostorih podjetja.
- 57 Zgoraj navedena sodba Dow Chemical Ibérica in drugi proti Komisiji tudi ne vsebuje nobene navedbe glede vprašanja, ali se materialnopravna pravila prava Unije na področju konkurence uporabljajo za protikonkurenčne učinke omejevalnega sporazuma na ozemlju nove države članice v obdobju pred pristopom te države k Uniji.
- 58 Drugič, nekatere tožeče stranke v postopku v glavni stvari se sklicujejo na sodno prakso, po kateri se novo pravilo uporabi nemudoma za prihodnje učinke položaja, ki je nastal v obdobju veljavnosti starega pravila, za utemeljitev, da je treba po pristopu države k Uniji pravo Unije takoj uporabiti za presojo

dejstev, ki so nastala pred pristopom. V točki 14 sodbe z dne 2. oktobra 1997 v zadevi Saldanha in MTS (C-122/96, Recueil, str. I-5325), na katero se zlasti sklicujejo te družbe, je Sodišče razsodilo, da je, če ni posebnih določb v zvezi z uporabo določbe Pogodbe ES v aktu o pogojih pristopa države, v konkretnem primeru Republike Avstrije, za to določbo treba šteti, da se uporabi nemudoma in da zavezuje to državo članico od dneva njenega pristopa, tako da se uporablja za prihodnje učinke položajev, ki so nastali pred pristopom te nove države članice.

- 59 Take utemeljitve ni mogoče sprejeti v korist retroaktivne uporabe člena 81 ES in Uredbe št. 1/2003 za ravnanja pred pristopom države k Uniji.
- 60 Določbe člena 81 ES in člena 3(1) Uredbe št. 1/2003 se za morebitne protikonkurenčne učinke kartela iz postopka v glavni stvari na češkem ozemlju uporabljajo le, če je treba te učinke sankcionirati, ker so nastali v obdobju, ki se je začelo 1. maja 2004. Kot je bilo ugotovljeno v točki 42 te sodbe, pa je iz predložitvene odločbe razvidno, da se postopek v glavni stvari nanaša na kršitev zakonodaje Češke republike na področju konkurence, ki se je končala pred pristopom te države k Uniji. Urad pro ochranu hospodářské soutěže je nacionalno konkurenčno pravo uporabil le za učinke – nastale pred pristopom – protikonkurenčnih ravnanj, ki so bila udejanjena na češkem ozemlju pred tem datumom. Ne izvaja pa pregona glede bodočih učinkov ravnanj pred navedenim pristopom.
- 61 Tretjič, nekatere tožeče stranke v postopku v glavni stvari so trdile, da je člen 3(1) zakona o varstvu konkurence, ki se je v Češki republici uporabljal pred 1. majem 2004, vseboval po vsebini enako prepoved sporazumov in usklajenih ravnanj, kot je tista iz člena 81 ES, in da je bilo pred pristopom Češke republike k Uniji češko konkurenčno pravo v bistvenem usklajeno s pravom Unije na tem področju. Evropski sporazum o pridružitvi med Evropskimi skupnostmi in njihovimi državami članicami na eni strani in Češko republiko na drugi strani (UL 1994, L 360, str. 2), podpisan 4. oktobra 1993 v Luxembourg, ki je začel veljati 1. februarja 1995, naj bi v členu 64 že vseboval določbo, podobno členu 81 ES. Po mnenju teh tožečih strank v postopku v glavni stvari zaradi pristopa Češke republike k Uniji v tej državi v zvezi z družbami niso bila določena nova pravila, s katerimi bi bila prepovedana ravnanja, ki so bila do takrat zakonita. Uporaba člena 81 ES za kartel iz postopka v glavni stvari v celoti, vključno z delom, ki je bil izveden pred tem pristopom, naj glede zadevnih podjetij ne bi vplivala na načelo pravne varnosti.
- 62 V zvezi s tem je treba poudariti, da so bili pred 1. majem 2004 v zvezi z obravnavanjem protikonkurenčnih učinkov na češkem ozemlju le nacionalni organi pristojni za uporabo in izvajanje nacionalnega prava in navedenega evropskega sporazuma. Poleg tega se pred tem datumom Uredba št. 1/2003, katere člen 3(1) nacionalne organe, pristojne za konkurenco, pod pogoji, ki so določeni v njej, prvič zavezuje k hkratni uporabi člena 81 ES in nacionalnega konkurenčnega prava, ni uporabljala niti v starih niti v novih državah članicah. Uredba št. 1/2003 se v skladu z njenim členom 45, drugi odstavek, namreč uporablja od 1. maja 2004.
- 63 Nekateri tožeči stranke v postopku v glavni stvari so tudi trdile, da načelo retroaktivne uporabe milejše kazni upravičuje to, da se protikonkurenčni učinki kartela iz postopka v glavni stvari na češkem ozemlju pred 1. majem 2004 presoajo glede na člen 81 ES in Uredbo št. 1/2003. Po mnenju teh družb bi bilo treba to načelo, ki ga Sodišče priznava na kazenskem področju, uporabiti tudi na področju konkurenčnega prava v postopkih v zvezi s kršitvami, ki spadajo na področje upravnega prava.
- 64 V zvezi s tem je treba opozoriti, da je načelo retroaktivne uporabe milejše kazni, ki izhaja iz ustavne tradicije, skupne vsem državam članicam, in je del splošnih načel prava Unije, katerih spoštovanje zagotavlja Sodišče (sodbe z dne 3. maja 2005 v združenih zadevah Berlusconi in drugi, C-387/02, C-391/02 in C-403/02, ZOdl., str. I-3565, točki 67 in 68; z dne 11. marca 2008 v zadevi Jager, C-420/06, ZOdl., str. I-1315, točka 59, in z dne 28. aprila 2011 v zadevi El Dridi, C-61/11 PPU, ZOdl., str. I-3015, točka 61), določeno tudi v členu 49(1), tretji stavek, Listine.

- 65 Vendar je treba poudariti, da tožeče stranke v postopku v glavni stvari s sklicevanjem na to načelo ne zagovarjajo uporabe milejše sankcije za obdobje pred 1. majem 2004, ampak v resnici želijo doseči, da Úřad pro ochranu hospodářské soutěže ne bi sprejel nobene dokončne odločbe glede učinkov kartela iz postopka v glavni stvari na češkem ozemlju. Te družbe želijo, da se načelo retroaktivne uporabe milejše kazni nazadnje razlaga tako, da ta organ ni pristojen za sankcioniranje tega kartela za obdobje pred 1. majem 2004 in da se za protikonkurenčne učinke tega kartela v tem obdobju šteje, da so zajeti z odločbo Komisije.
- 66 Take utemeljitve se, kot je poudarila generalna pravobranilka v točki 61 sklepnih predlogov, navajajo za izpodbijanje pristojnosti Úřad pro ochranu hospodářské soutěže za naložitev glob kot take. Tako vprašanje je povezano z razlago člena 11(6) Uredbe št. 1/2003 in z načelom *ne bis in idem*, ki bosta preučena v okviru drugega vprašanja, in ne z načelom retroaktivne uporabe milejše kazni.
- 67 Zato je treba na prvo vprašanje odgovoriti, da je treba določbe člena 81 ES in člena 3(1) Uredbe št. 1/2003 razlagati tako, da se te določbe v okviru postopka, začetega po 1. maju 2004, ne uporabljajo za kartel, ki ima učinke na ozemlju države članice, ki je k Uniji pristopila 1. maja 2004, v obdobju pred tem datumom.

Drugo vprašanje

- 68 Predložitveno sodišče z drugim vprašanjem, ki je razdeljeno na dva dela, v bistvu sprašuje, ali postopek za naložitev globe, ki ga je Komisija začela po 1. maju 2004, nacionalnemu organu, pristojnemu za konkurenco v državi članici, ki je pristopila k Uniji na navedeni datum, trajno preprečuje pregon kartela z učinki na ozemlju te države pred njenim pristopom k Uniji v skladu z nacionalnim konkurenčnim pravom. V zvezi s tem želi predložitveno sodišče najprej pridobiti pojasnila glede razlage člena 11(6) v povezavi s členom 3(1) Uredbe št. 1/2003 in razmejitve pristojnosti nacionalnega organa, pristojnega za konkurenco, in Komisije za uvedbo takega postopka. Dalje, to sodišče sprašuje Sodišče glede polja prostega preudarka tega organa za uporabo nacionalnega konkurenčnega prava v povezavi z načelom *ne bis in idem*.

Razmejitev pristojnosti nacionalnih organov in Unije na področju konkurence v postopkih v zvezi z omejevalnimi sporazumi

- 69 Predložitveno sodišče in tožeče stranke v postopku v glavni stvari menijo, da je Úřad pro ochranu hospodářské soutěže na podlagi povezanih določb členov 11(6) in 3(1) Uredbe št. 1/2003 dokončno izgubil pristojnost za pregon kartela iz postopka v glavni stvari, takoj ko je Komisija začela svoj postopek za naložitev globe. Nadzorni organ EFTA meni, da je treba člen 11(6) Uredbe št. 1/2003 razlagati tako, da nacionalni organi, pristojni za konkurenco, izgubijo pristojnost za uporabo nacionalnega konkurenčnega prava, če je Komisija začela postopek v zvezi z istimi dejstvi, kot so tista, na katera se nanaša postopek, ki so ga začeli navedeni organi.
- 70 Res je, da je člen 11(6) Uredbe št. 1/2003, v skladu s katerim organi držav članic, pristojni za konkurenco, izgubijo pristojnost za uporabo členov 81 ES in 82 ES, takoj ko Komisija začne postopek za sprejetje odločbe na podlagi poglavja III navedene uredbe, postopkovno pravilo in se zato uporablja od 1. maja 2004 v vseh državah članicah, tudi v postopkih na področju kartelov, ki se nanašajo na položaje, nastale pred tem datumom.
- 71 Najprej je treba opozoriti, da se je v okviru te zadeve odločba Úřad pro ochranu hospodářské soutěže iz postopka v glavni stvari nanašala izključno na protikonkurenčne učinke kartela iz postopka v glavni stvari pred 1. majem 2004 in torej zadeva obdobje pred pristopom Češke republike k Uniji, v katerem se člen 81 ES v tej državi ni uporabljal. Določbe člena 11(6) Uredbe št. 1/2003 ne morejo za to obdobje *a priori* preprečiti uporabe določb nacionalnega konkurenčnega prava, kot so tiste iz člena 3 zakona o varstvu konkurence.

- 72 Kljub temu je treba preučiti obseg izgube pristojnosti nacionalnih organov, pristojnih za konkurenco, določene v členu 11(6) Uredbe št. 1/2003, ker po mnenju tožečih strank iz postopka v glavni stvari in nadzornega organa EFTA ti organi po začetku veljavnosti navedene uredbe 1. maja 2004 ne izgubijo le pristojnosti za uporabo členov 81 ES in 82 ES, temveč tudi dokončno izgubijo pristojnost za uporabo nacionalnega konkurenčnega prava za ravnanja, ki bi lahko vplivala na trgovino med državami članicami in ki so že predmet odločbe Komisije.
- 73 Pri razlagi določbe prava Unije je treba upoštevati ne le njeno besedilo, ampak tudi njen kontekst in cilje, ki jim sledi ureditev, katere del je (glej zlasti sodbi z dne 17. novembra 1983 v zadevi Merck, 292/82, Recueil, str. 3781, točka 12, in z dne 7. oktobra 2010 v zadevi Lassal, C-162/09, ZOdl., str. I-9217, točka 49).
- 74 Kot je poudarila generalna pravobranilka v točki 77 sklepnih predlogov in kot je opozorila večina strank, ki so predložile stališča pred Sodiščem, je člen 11(6) Uredbe št. 1/2003 vsebinsko tesno povezan s členom 3(1) te uredbe.
- 75 Iz skupne preučitve teh določb izhaja, da nacionalni organi, pristojni za konkurenco, takoj ko Komisija začne postopek za izdajo odločbe v skladu s poglavjem III Uredbe št. 1/2003, ne izgubijo le pristojnosti za uporabo konkurenčnega prava Unije, temveč tudi za uporabo dela svojega nacionalnega konkurenčnega prava.
- 76 Deli nacionalnega konkurenčnega prava, ki se še uporabljajo, so navedeni v členu 3(2) in (3) Uredbe št. 1/2003 in pojasnjeni v uvodnih izjavah 8 in 9 te uredbe. Člen 3(2), zadnji stavek, in (3) te uredbe določa, da lahko nacionalni organi, pristojni za konkurenco, uporabljajo strožjo nacionalno zakonodajo, ki prepoveduje in sankcionira „enostransko ravnanje podjetij“, in vsekakor lahko svobodno uporabljajo nacionalno zakonodajo v zvezi z nadzorom nad koncentracijami in določbe nacionalnega prava, ki pretežno sledijo drugačnemu cilju, kot je določen s členoma 81 ES in 82 ES.
- 77 Člen 3(1), prvi stavek, Uredbe št. 1/2003 določa tesno povezavo med prepovedjo omejevalnih sporazumov iz člena 81 ES in ustrežajočimi določbami nacionalnega konkurenčnega prava. Kadar nacionalni organ, pristojen za konkurenco, za sporazum med podjetji, ki bi lahko vplival na trgovino med državami članicami v smislu člena 81 ES, uporablja določbe nacionalnega prava, ki prepovedujejo omejevalne sporazume, mu navedeni člen 3(1), prvi stavek, nalaga, da hkrati uporabi tudi člen 81 ES.
- 78 Če nacionalni organ, pristojen za konkurenco, na podlagi člena 11(6), prvi stavek, Uredbe št. 1/2003 ne sme uporabiti člena 81 ES, ker je Komisija začela postopek za sprejetje odločbe iz poglavja III te uredbe, navedeni nacionalni organ izgubi tudi možnost uporabe določb nacionalnega prava, ki prepovedujejo omejevalne sporazume.
- 79 Uredba št. 1/2003 pa ne določa, da postopek, ki ga začne Komisija, nacionalnim organom, pristojnim za konkurenco, trajno in dokončno odvzame pristojnost za uporabo nacionalne zakonodaje na področju konkurence.
- 80 Kot meni Komisija v pisnih stališčih, se pristojnost nacionalnih organov, pristojnih za konkurenco, obnovi, ko je postopek, ki ga je začela Komisija, končan.
- 81 V skladu z ustaljeno sodno prakso se pravo Unije in nacionalno pravo na področju konkurence uporabljata hkrati (zgoraj navedena sodba Wilhelm in drugi, točka 3; sodbi z dne 9. septembra 2003 v zadevi Milk Marque in National Farmers' Union, C-137/00, Recueil, str. I-7975, točka 61, in z dne 13. julija 2006 v združenih zadevah Manfredi in drugi, od C-295/04 do C-298/04, ZOdl., str. I-6619, točka 38). Evropska in nacionalna pravila o konkurenci obravnavajo omejevalna ravnanja z različnih vidikov (glej zgoraj navedeni sodbi Wilhelm, točka 3, in Manfredi in drugi, točka 38, ter sodbo z dne 14. septembra 2010 v zadevi Akzo Nobel Chemicals in Akros Chemicals proti Komisiji in drugim,

C-550/07 P, ZOdl., str. I-8301, točka 103), njihova področja uporabe pa se ne prekrivajo (sodba z dne 1. oktobra 2009 v zadevi Compañía Española de Comercialización de Aceite, C-505/07, ZOdl., str. I-8963, točka 52).

- 82 Ta položaj z uveljavitvijo Uredbe št. 1/2003 ni bil spremenjen.
- 83 Taka razlaga je potrjena tudi s tem, da bi na podlagi Predloga Uredbe Sveta o izvajanju pravil o konkurenci iz členov 81 in 82 Pogodbe in spremembi uredb (EGS) št. 1017/68, (EGS) št. 2988/74, (EGS) št. 4056/86 in (EGS) št. 3975/87, ki ga je predložila Komisija (COM(2000) 582 konč.) (UL 2000, C 365 E, str. 284), člen 3 Uredbe št. 1/2003 moral biti formuliran tako, da se, kadar omejevalni sporazum v smislu člena 81 ES ali zloraba prevladujočega položaja v smislu člena 82 ES lahko vplivata na trgovino med državami članicami, uporabi le pravo Unije, in ne nacionalna konkurenčna prava. Drugače od tega, kar je najprej predlagala Komisija, pa člen 3 Uredbe št. 1/2003 omogoča, da se za isto zadevo še naprej uporabljajo tako pravila prava Unije na področju konkurence (člena 81 ES in 82 ES) kot nacionalna zakonodaja na tem področju.
- 84 Poleg tega na podlagi člena 16(2) Uredbe št. 1/2003 organi, pristojni za konkurenco v državah članicah, kadar odločajo o sporazumih, sklepih ali usklajenih ravnanjih iz člena 81 ES ali 82 ES, ki so že predmet odločbe Komisije, ne morejo sprejeti odločitev, ki so v nasprotju s sprejeto odločbo Komisije.
- 85 Iz te določbe je razvidno, da organi držav članic, pristojni za konkurenco, še vedno lahko ukrepajo, tudi če je Komisija že sprejela odločbo. Navedena določba namreč predpisuje, da lahko nacionalni organi ukrepajo po ukrepanju Komisije, vendar jim prepoveduje, da ravnajo v nasprotju s predhodno odločitvijo Komisije.
- 86 Glede na besedilo člen 16(2) Uredbe št. 1/2003 očitno določa le, da nacionalni organi, pristojni za konkurenco, uporabijo konkurenčno pravo Unije. Isto ureditev pa je treba *a fortiori* uporabiti tudi, kadar nacionalni organi, pristojni za konkurenco, nameravajo uporabiti nacionalno konkurenčno pravo. Ker so namreč ti nacionalni organi po sprejetju odločbe Komisije še vedno pristojni za uporabo prava Unije, jim mora biti *a fortiori* omogočena uporaba nacionalnega prava, če upoštevajo pogoje iz prava Unije, na podlagi člena 3 Uredbe št. 1/2003.
- 87 Uporabe člena 16(2) Uredbe št. 1/2003 ni mogoče omejiti na primer, v katerem Evropska komisija na podlagi člena 10 Uredbe št. 1/2003 predhodno ugotovi, da se člena 81 ES ali 82 ES ne uporabita. V nasprotju z mnenjem predložitvenega sodišča in nekaterih tožečih strank v postopku v glavni stvari člen 16(2) Uredbe št. 1/2003 v skladu s svojo široko dikcijo in sistematsko umestitvijo v poglavje o sodelovanju zajema vse mogoče odločbe, ki jih Komisija lahko sprejme na podlagi Uredbe št. 1/2003, in se ne omejuje le na neko vrsto odločb.
- 88 Nekatere tožeče stranke v postopku v glavni stvari se prav tako poskušajo opreti na argument iz uvodne izjave 18 Uredbe št. 1/2003, po kateri je zaradi zagotovitve optimalne obravnave primerov pri najustreznejših organih, pristojnih za konkurenco, znotraj omrežja treba predpisati splošno določbo, ki dovoljuje organu, pristojnemu za konkurenco, da primer prekine ali konča, kadar ga obravnava ali ga je obravnaval drug organ, zato da bi vsak posamezen primer obravnaval le en organ. Ena od tožečih strank v postopku v glavni stvari se sklicuje na to uvodno izjavo za utemeljitev, da navedena uredba temelji na načelu, po katerem mora vsak primer obravnavati en sam organ, in sicer tisti, ki je za to najustreznejši.
- 89 Uvodne izjave 18 Uredbe št. 1/2003 pa ni mogoče razlagati tako, da je zakonodajalec Unije nacionalnim organom nameraval odvzeti pristojnost za uporabo nacionalnega konkurenčnega prava, potem ko je Komisija že sama sprejela odločbo.
- 90 Ta uvodna izjava namreč ni povezana z izgubo pristojnosti nacionalnih organov iz člena 11(6) Uredbe št. 1/2003. Razlagati jo je treba v povezavi s členom 13 te uredbe, v skladu s katerim ima vsak

nacionalni organ, pristojen za konkurenco, v okviru mreže organov, pristojnih za konkurenco, možnost – in ne obveznost – ustaviti postopek, ki ga je začel, ali zavreči pritožbo, ki jo je prejel, kadar isto zadevo že obravnava drug nacionalni organ iz te mreže. Člen 13 in uvodna izjava 18 Uredbe št. 1/2003 določata široko diskrecijsko pravico, ki jo imajo nacionalni organi iz navedene mreže, da se zagotovi optimalna obravnava primerov v njenem okviru.

- 91 Iz ugotovitev v točkah od 74 do 90 te sodbe izhaja, da nacionalni organ, pristojen za konkurenco, na podlagi člena 11(6) Uredbe št. 1/2003 v povezavi s členom 3(1) te uredbe ne izgubi trajno in dokončno pristojnosti za uporabo nacionalnega konkurenčnega prava, kadar Komisija začne postopek za sprejetje odločbe na podlagi poglavja III Uredbe št. 1/2003. V položaju, kot je ta v postopku v glavni stvari, v katerem organ, pristojen za konkurenco v državi članici, na podlagi nacionalnega konkurenčnega prava sankcionira protikonkurenčne učinke kartela na ozemlju navedene države članice za obdobje pred njenim pristopom k Uniji, povezane določbe členov 11(6) in 3(1) Uredbe št. 1/2003 za to obdobje *a fortiori* ne morejo preprečiti uporabe nacionalnih določb konkurenčnega prava.
- 92 Zato je treba na prvi del drugega vprašanja odgovoriti, da začetek postopka, ki ga v zvezi s kartelom na podlagi poglavja III Uredbe št. 1/2003 začne Komisija, ne povzroči, da organ, pristojen za konkurenco v zadevni državi članici, v skladu s členom 11(6) Uredbe št. 1/2003 v povezavi s členom 3(1) iste uredbe izgubi pristojnost, da na podlagi nacionalnega konkurenčnega prava sankcionira protikonkurenčne učinke tega kartela na ozemlju navedene države članice v obdobju pred njenim pristopom k Evropski uniji.

Načelo *ne bis in idem*

- 93 Drugi del drugega vprašanja se nanaša na vprašanje, ali načelo *ne bis in idem* v položaju, kot je ta v postopku v glavni stvari, nasprotuje temu, da nacionalni organ, pristojen za konkurenco, uporabi nacionalno konkurenčno pravo.
- 94 Načelo *ne bis in idem* je treba upoštevati v postopkih za naložitev glob, ki spadajo v konkurenčno pravo (glej v tem smislu sodbe z dne 15. oktobra 2002 v združenih zadevah Limburgse Vinyl Maatschappij in drugi proti Komisiji, C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, od C-250/99 P do C-252/99 P in C-254/99 P, Recueil, str. I-8375, točka 59; z dne 7. januarja 2004 v združenih zadevah Aalborg Portland in drugi proti Komisiji, C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P in C-219/00 P, Recueil, str. I-123, točke od 338 do 340, in z dne 29. junija 2006 v zadevi Showa Denko proti Komisiji, C-289/04 P, ZOdl., str. I-5859, točka 50). To načelo na področju konkurence prepoveduje, da bi bilo podjetje ponovno sankcionirano ali preganjano zaradi protikonkurenčnega ravnanja, za katero je že bilo sankcionirano ali glede katerega je bilo s prejšnjo odločbo, zoper katero ni več mogoče vložiti pravnega sredstva, ugotovljeno, da zanj ni odgovorno (zgoraj navedena sodba Limburgse Vinyl Maatschappij in drugi proti Komisiji, točka 59).
- 95 Ni pomembno, da se odločba, s katero je Úřad pro ochranu hospodářské soutěže naložil globe, nanaša na obdobje pred pristopom Češke republike k Uniji. Časovna uporaba načela *ne bis in idem* v okviru prava Unije namreč ni odvisna od datuma, ko so bila očitana dejanja storjena, ampak – v položaju, kot je ta v postopku v glavni stvari, ki spada v konkurenčno pravo – od datuma začetka postopka za naložitev sankcije. Češka republika je 2. avgusta 2006, ko je Úřad pro ochranu hospodářské soutěže začel postopek iz postopka v glavni stvari, že bila država članica Unije, tako da je bil ta organ zavezan spoštovati to načelo.
- 96 Ugotoviti je treba, da v položaju, kot je ta v postopku v glavni stvari, načelo *ne bis in idem* ne nasprotuje temu, da nacionalni organ, pristojen za konkurenco, uporabi nacionalno konkurenčno pravo.
- 97 Sodišče je v zadevah, ki so se nanašale na konkurenčno pravo, presodilo, da morajo biti za uporabo načela *ne bis in idem* izpolnjeni trije pogoji, in sicer istovetnost dejstev, isti kršitelj in isti pravno zavarovani interes (zgoraj navedena sodba Aalborg Portland in drugi proti Komisiji, točka 338).

- 98 Ugotoviti je treba, da v postopku v glavni stvari eden od teh pogojev, to je istovetnost dejstev, nikakor ni izpolnjen.
- 99 Vprašanja, ali je bil cilj oziroma posledica ravnanja podjetij preprečiti, omejiti ali izkriviti konkurenco, namreč ni mogoče presojati abstraktno, ampak ga je treba preučiti glede na ozemlje – bodisi v Uniji bodisi zunaj nje – na katerem je zadevno ravnanje imelo tak cilj ali tako posledico, in obdobje, v katerem je zadevno ravnanje imelo tak cilj ali tako posledico.
- 100 V tej zadevi predložitveno sodišče in tožeče stranke v postopku v glavni stvari menijo, da odločba Komisije zajema ozemlje Češke republike za obdobje pred 1. majem 2004 in po njem. To pojasnjujejo predvsem z dejstvom, da Komisija govori o kartelu na svetovni ravni in da s področja uporabe navedene odločbe ni izrecno izključila ozemlja Češke republike.
- 101 V zvezi s tem je najprej treba opozoriti, da se odločba Komisije v več delih posebej nanaša na posledice kartela iz postopka v glavni stvari v Evropski skupnosti in EGP, saj so izrecno omenjene „takratne države članice“ in države, „ki so bile podpisnice“ Sporazuma EGP. Dalje, kot je bilo poudarjeno v točki 41 te sodbe, ta odločba ne sankcionira morebitnih protikonkurenčnih učinkov tega kartela na ozemlju Češke republike v obdobju pred pristopom te države k Uniji. Nazadnje, iz načina izračuna glob izhaja, da Komisija v svoji odločbi ni upoštevala držav članic, ki so k Uniji pristopile 1. maja 2004. Na podlagi točke 478 obrazložitve odločbe Komisije je namreč ta za osnovo izračuna glob uporabila promet udeležencev navedenega kartela v EGP v letu 2003.
- 102 Zato je treba ugotoviti, da odločba Komisije ne zajema nobenih protikonkurenčnih učinkov navedenega kartela na ozemlju Češke republike v obdobju pred 1. majem 2004, medtem ko so bile z odločbo Úřad pro ochranu hospodářské soutěže po navedbah predložitvenega sodišča globe naložene le glede tega ozemlja in glede tega obdobja.
- 103 Glede na navedeno je treba na drugi del drugega vprašanja odgovoriti, da načelo *ne bis in idem* ne nasprotuje sankcijam, ki jih podjetjem, udeleženi v kartelu, naloži nacionalni organ, pristojen za konkurenco v zadevni državi članici, zaradi sankcioniranja protikonkurenčnih učinkov kartela na ozemlju te države članice pred njenim pristopom k Uniji, če globe, ki jih je istim udeležencem tega kartela naložila Komisija z odločbo, ki je bila sprejeta pred odločbo navedenega nacionalnega organa, pristojnega za konkurenco, niso bile naložene zaradi sankcioniranja navedenih učinkov.

Stroški

- 104 Ker je ta postopek za stranke v postopku v glavni stvari ena od stopenj v postopku pred predložitvenim sodiščem, to odloči o stroških. Stroški, priglašeni za predložitev stališč Sodišču, ki niso stroški omenjenih strank, se ne povrnejo.

Iz teh razlogov je Sodišče (veliki senat) razsodilo:

- 1. Določbe člena 81 ES in člena 3(1) Uredbe Sveta (ES) št. 1/2003 z dne 16. decembra 2002 o izvajanju pravil konkurence iz členov 81 in 82 Pogodbe je treba razlagati tako, da se te določbe v okviru postopka, začetega po 1. maju 2004, ne uporabljajo za kartel, ki ima učinke na ozemlju države članice, ki je k Evropski uniji pristopila 1. maja 2004, v obdobju pred tem datumom.**
- 2. Postopek, ki ga v zvezi s kartelom na podlagi poglavja III Uredbe št. 1/2003 začne Evropska komisija, ne povzroči, da organ, pristojen za konkurenco v zadevni državi članici, v skladu s členom 11(6) Uredbe št. 1/2003 v povezavi s členom 3(1) iste uredbe izgubi pristojnost, da na podlagi nacionalnega konkurenčnega prava sankcionira protikonkurenčne učinke tega kartela na ozemlju navedene države članice v obdobju pred njenim pristopom k Evropski uniji.**

Načelo *ne bis in idem* ne nasprotuje sankcijam, ki jih podjetjem, udeleženi v kartelu, naloži nacionalni organ, pristojen za konkurenco v zadevni državi članici, zaradi sankcioniranja protikonkurenčnih učinkov kartela na ozemlju te države članice pred njenim pristopom k Uniji, če globe, ki jih je udeležencem tega kartela naložila Evropska komisija z odločbo, ki je bila sprejeta pred odločbo navedenega nacionalnega organa, pristojnega za konkurenco, niso bile naložene zaradi sankcioniranja navedenih učinkov.

Podpisi